

Doseganja ciljev Lizbonske strategije: EU-27 in Slovenija

Aleksander Aristovnik, Andrej Pungartnik

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za upravo, Gosarjeva ulica 5, 1000 Ljubljana,
aleksander.aristovnik@fu.uni-lj.si, andrej.pungartnik@siol.net

Lizbonska strategija, ki jo je Evropski svet sprejel leta 2000, predstavlja dolgoročno strategijo, katere glavni cilj je, da postane Evropa do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu. V letu 2005 je prišlo do reforme strategije, ki je za glavna cilja postavila osredotočenje na gospodarsko rast in zaposlovanje ob tem pa formalno ume-stila kohezijsko politiko v izvajanje Lizbonske strategije. Kljub reformi pa so se dosednji napori za doseganje strateških ciljev izkazali za nezadostne, tako na nivoju Unije kot Slovenije. Viden je sicer določen napredek, a potrebna so dodatna prilaganja, usklajevanja in dopolnjevanja strategije na nacionalni ter vseevropski ravni, da bi lizbonski cilji lahko bili doseženi. Prav trenutno stanje uresničevanja ciljev preučujemo v članku, kjer z uporabo metode časovne distance izračunavamo časovna odstopanja dejanskega stanja od ciljev zapisanih v Lizbonski strategiji na nivoju Evropske unije ter Slovenije.

Ključne besede: EU, Slovenija, Lizbonska strategija, lizbonski cilji, kohezijska politika, časovna distanca

1 Uvod

Evropska unija (EU) si je s sprejetjem Lizbonske strategije postavila ambiciozen strateški cilj postati najbolj dinamično in konkurenčno, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki bi vsem prebivalcem Unije zagotavljalo blaginjo. Vse od začetkov leta 2000 pa do danes je strategija doživela korenite spremembe z namenom izboljšanja njene učinkovitosti ter doseganja zastavljenih ciljev.

Zaradi nezadovoljivega napredka ter povečevanja razkora med potencialom rasti v Evropi ter rastjo drugih gospodarstev je EU v letu 2005 z reformo na novo definirala glavne cilje in prioritete, ob tem pa s strateškimi smernicami formalno umestila kohezijsko politiko v izvajanje Lizbonske strategije. Poglavitna cilja nove prenovljene strategije sta tako postala ustvarjanje novih in boljših delovnih mest ter vzpostavitev močnejše in trajnejše gospodarske rasti.

Glavni namen prispevka je z metodo časovne distance prikazati trenutno stanje Evropske unije in Slovenije na poti do ciljev zastavljenih v Lizbonski strategiji. V prvem delu je osvetljena vloga Lizbonske strategije, temu sledi predstavitev časovne distance, v osrednjem delu pa je s pomočjo aplikacije Centra za socialne indikatorje (SICENTER)¹ prikazan zaostanek oziroma prednost pri doseganju ciljev Lizbonske strategije

na ravni EU ter Slovenije. Zadnji del se dotakne prihodnosti strategije povzete pa so tudi glavne ugotovitve analize.

2 Lizbonska strategija

Temeljni cilj Evropske unije je trajnostni razvoj, ki temelji na usmerjenosti k uravnoteženi gospodarski rasti in stabilnosti cen, visoko konkurenčnem gospodarstvu, s ciljem polne zaposlitve in socialnega napredka, visoki ravni varstva okolja in izboljšanju kakovosti okolja. Ideja o trajnostnem razvoju EU je izdelana znotraj Lizbonske strategije, ki je nastala kot odgovor na nove izzive, ki so posledica globalizacije, tehnološkega razvoja in staranja populacije. Strategija predstavlja dolgoročno strategijo, katere glavni strateški cilj je, da postane EU do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu (Lizbonska strategija, 2008).

Kmalu po sprejetju Lizbonske strategije v letu 2000 so se začele pojavljati kritike, da ne prinaša pričakovanih rezultatov. Krivi naj bi bili številni in preveč ohlapni cilji, nasprotujoče si prednostne naloge in slabo usklajevanje med državami člani-cami. Leta 2005 je tako Evropski svet v Bruslju pripravil vmesni pregled strategije ter predstavil reformirano različico, katere glavna cilja sta postala osredotočenje na gospodarsko rast in

¹ SICENTER je privatna, neprofitna raziskovalna ustanova. Glavni fokus aktivnosti centra zajema raziskave in svetovanje na področju analize ekonomskih in socialnih indikatorjev na različnih ravneh agregacije, z aplikacijo v ekonomiji, politiki, poslovnem svetu in statistiki. Vodilni raziskovalec je prof. dr. Pavle Sicherl (Center za socialne indikatorje – SICENTER, dosegljivo na <http://www.sicenter.si/indexsi.html>)

zaposlovanje. Sklepi predsedstva so povzemali, da mora Evropa dejansko obnoviti temelje konkurenčnosti, zvišati potencial rasti in produktivnost ter okrepiti socialno kohezijo, zato mora staviti predvsem na znanje, inovacije in boljše vrednotenje človeškega kapitala. Za doseg te ciljev pa mora Unija zbrati vsa državna sredstva in sredstva Skupnosti - vključno s kohezijso politiko - v trodimenzionalno (gospodarsko, socialno in okoljsko) strategijo za boljše izrabljanje sinergij v splošnem okviru trajnostnega razvoja (Evropski svet v Bruslju – sklepi predsedstva, 2005, str. 1-2).

Z vstopom v EU leta 2004 se je tudi Slovenija zavezala, da bo poskušala z različnimi ukrepi uresničiti, kar se da veliko ciljev iz te strategije. Leta 2005 je vlada Republike Slovenije sprejela Strategijo razvoja Slovenije (SRS), ki na novo opredeljuje vizijo in cilje razvoja in hkrati pomeni prenos ciljev Lizbonske strategije v nacionalno okolje. V skladu s prenovljenim upravljanjem lizbonskega procesa je Slovenija na podlagi SRS pripravila nacionalni program reform za uresničevanje ciljev Lizbonske strategije v Sloveniji. V njem je namenila posebno pozornost reformam, povezanim z učinkovitim ustvarjanjem, prenosom in uporabo znanja, ukrepom, ki prispevajo k večji konkurenčnosti gospodarstva in vodijo k višji gospodarski rasti, ter reformam, usmerjenim k posodobitvi socialne države in večji zaposlenosti.

3 Izračunavanje časovnih distanc in odstopanj od ciljev Lizbonske strategije

Pri odločanju o gospodarskem in družbenem razvoju ima pomembno vlogo tudi izbira pojmovnega okvira, izrazov, statističnih mer in indikatorjev, ki izboljšujejo način informiranja javnosti o naravi problemov, možnih alternativnih scenarijih in položaju posameznih skupin v družbi oziroma v širšem okolju v razmerah globalizacije. Treba je povečati dostop do informacij in razviti poenostavljene formate za prezentacijo in obveščanje, ki bi vsem sektorjem v družbi pomagali sodelovati v odločitvah. V takem širšem okviru je predstavljen pojem časovne distance in statistična mera S-distanca. Kot komplementarna mera konvencionalnim meram razlik ima zelo obsežno potencialno uporabo pri analizi časovno opredeljenih podatkov pri primerjavah med različnimi enotami, regresijah, modelih, predvidevanjih in monitoringu. Po drugi strani pa predlagana metodologija uvaja v literaturo nov pogled na stopnjo neenakosti v razvoju in blaginji in s tem boljše analitično podlago za vrednostne sodbe, ki jih o svoji relativni poziciji v družbi in svetu oblikujejo posamezniki in skupine na različnih ravneh, kakor tudi za nove hipoteze o načinih povezovanja problemov rasti in problemov neenakosti v teoriji in praksi. Ta povezava pa je ena od ključnih točk evropske razvojne paradigme, kot je izražena v Lizbonski strategiji (Sicherl, 2003, str. 203).

3.1 Časovna distanca

Časovna distanca je v splošnem razdalja v času med dvema dogodkoma. S-distanca pa je posebna kategorija časovne

distance, ki je definirana za dano raven spremenljivke (indikatorja). V nasprotju s statičnimi merami, ki so definirane glede na določeno časovno enoto, je S-distanca definirana za določeno raven spremenljivke in meri razliko v času, ko primerjani enoti dosežeta dano raven opazovane spremenljivke. Tako določeno distanco v času (npr. število let, mesecev, dni, itd.) uporabljamo kot dinamično (časovno) mero neenakosti med opazovanima enotama v istem smislu, kot določeno razliko (absolutno ali relativno) v določenem trenutku uporabljamo kot statično mero razlik med opazovanima enotama (Sicherl, 2003, str. 188).

Ko dve funkciji ali seriji s časovnimi subscripti primerjamo za dano raven spremenljivke X , razlika v času med dobljenima vrednostima za čas t_1 in t_2 predstavlja časovno distanco med tema dvema enotama za dano raven spremenljivke X . Za dano raven spremenljivke X_L , $X_L = X_i(t_i) = X_j(t_j)$, S-distanco med enoto (i) in enoto (j) za dano raven X_L napišemo kot:

$$S_{ij}(X_L) = \Delta T(X_L) = t_i(X_L) - t_j(X_L) \quad (1)$$

kjer je T določen z X_L . V posebnih primerih je T lahko funkcija ravni spremenljivke X_L , v splošnem pa lahko pričakujemo, da lahko dobimo več vrednosti za čas T , kadar je bila dana raven spremenljivke dosežena v več časovnih točkah oziroma časovnih intervalih. Takrat je S-distanca vektor, katerega elementi so poleg ravni spremenljivke X_L povezani tudi s časom. V splošnem je torej S-distanca med enotama (i) in (j) opredeljena z ravni spremenljivke X_L v določenem času (t). Potrebujemo tri subscripte za označitev specifične vrednosti S distance: (1 in 2) med katerima dvema enotama merimo časovno distanco in (3) za katero raven spremenljivke X (enako kot uporabljamo časovni subscript za označevanje statičnih mer razlik). V splošnem pa potrebujemo še četrti subscript, ki kaže, glede na katero časovno točko je časovna distanca opredeljena ($T_1, T_2 \dots T_n$). Pri predznaku časovne distance pri primerjavi dveh enot je pomembno razlikovati, ali gre za časovno prednost (-), ali za časovni zaostanek (+) (razumljeno v statističnem smislu in ne kot funkcionalna povezava).

$$S_{ij}(X_L) = -S_{ji}(X_L) \quad (2)$$

Za računanje S-časovne distance na makro ravni sta tako potrebni dve časovni seriji: časovna serija dejanskih vrednosti indikatorja ter časovna serija predvidenih ciljnih vrednosti (linija do cilja). Časovna distanca je torej razlika med dejanskim časom ter časom na liniji do cilja za vsako dejansko vrednost spremenljivke (Sicherl, 2008, str. 2.):

$$S(X_t) = \text{dejanski čas } t - \text{čas na ciljnih črti } T \text{ za vsako dejansko vrednost spremenljivke } X_t \quad (3)$$

$$S(X_t) = t(X_t) - T(X_t) \quad (4)$$

Namen uvajanja časovne distance v analizo razlik ni v nadomestitvi običajno uporabljenih statičnih metod in meritev, temveč v njihovi dopolnitvi in razširitvi celotnega teoretskega in metodološkega pristopa. Uporaba koncepta časovne distance in njena operacionalizacija s pomočjo statistične mere S-distance omogočata kot dodatni instrumentarij k obstoječim

metodam analize dodatno razumevanje problema in izboljšave na dveh področjih, konceptualnem in analitičnem. Prednost S-distance je, da je izražena v enotah časa ter tako razumljiva vsem, dodatna prednost pa je lastnost, da vse dosedanje metode in rezultati (ne pa nujno tudi zaključki) ostanejo nespremenjeni, saj časovna distanca dodaja novo dimenzijo in ne nadomešča drugih pogledov (Sicherl, 2003, str. 189).

3.2 Izračun zaostanka/prednosti pri doseganju ciljev Lizbonske strategije z aplikacijo SICENTRA

Za oceno časovnih distanc in odstopanj od lizbonskih ciljev smo uporabili aplikacijo Centra za socialne indikatorje, ki omogoča izračun napredka oziroma zaostanka pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije, tako na nivoju Evropske unije kot tudi posameznih držav.²

Po slabih rezultatih v začetnih letih je Unija leta 2005 za poglobilni nalogi nove prenovljene strategije določila ustvarjanje novih in boljših delovnih mest ter vzpostavitev močnejše in trajnejše gospodarske rasti. Glavna cilja agende za rast in delovna mesta sta tako postala doseganje 3% BDP EU za R&R do leta 2010 ter 70% stopnja zaposlenosti v EU do istega leta. V analizi bomo s pomočjo aplikacije zato izračunavali časovne distance in odstopanja od teh dveh lizbonskih ciljev na nivoju EU in Slovenije ter tudi cilja 3% povprečne letne stopnje rasti BDP v EU in Sloveniji.

3.2.1 Lizbonski cilj: 3% BDP EU za R&R do leta 2010

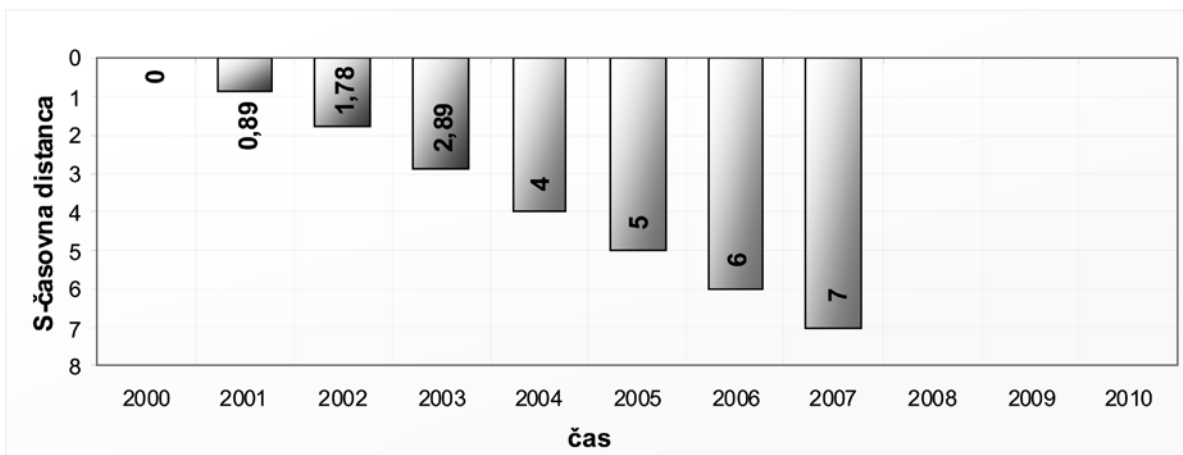
V skladu s ciljem naj bi se izdatki za raziskave in razvoj povečali na 3% BDP EU do leta 2010. Pokazatelj, ki naj-

bolj jasno pokaže razliko v zaostanku je časovna distanca (S-časovna distanca). Vidimo lahko, da je že v prvem letu implementacije EU-27 zaostajala za ciljno vrednostjo skoraj za leto dni, zaostanek pa se je le še stopnjeval (slika 1). Tako je ta leta 2007 znašal že 7 let, kar kaže na to, da je prav stanje na področju investicij v raziskave in razvoj v Uniji najbolj zaskrbljivo in da vlaganja v R&R znatno zaostajajo za ciljem.

Komisija ter tudi države same so kaj hitro spoznale, da je bil cilj 3% BDP za R&R do leta 2010 zastavljen preambiciozno, zato so nekatere članice v nacionalne reformne programe zapisale bolj realne cilje. Tako je na primer Španija za ciljno vrednost postavila 2% BDP za R&R (Ciper zgolj 0,75% BDP za R&R), najbolj razvite države, ki so cilj 3% že dosegle pa so ga še dvignile (Švedska in Finska na 4% BDP za R&R). Slovenija cilja ni spreminjala. Se je pa zaradi teh popravkov pričelo sledenje tudi novo postavljenemu cilju 2,6% BDP za R&R, ki je pravzaprav povprečje vseh popravljenih ciljnih vrednosti držav članic EU-27. Toda sami rezultati se v primerjavi z originalnim ciljem kaj malo razlikujejo, časovna distanca je tako v letu 2007 prav tako znašala 7 let (slika 2).

3.2.2 Lizbonski cilj: 70% stopnja zaposlenosti v EU do leta 2010

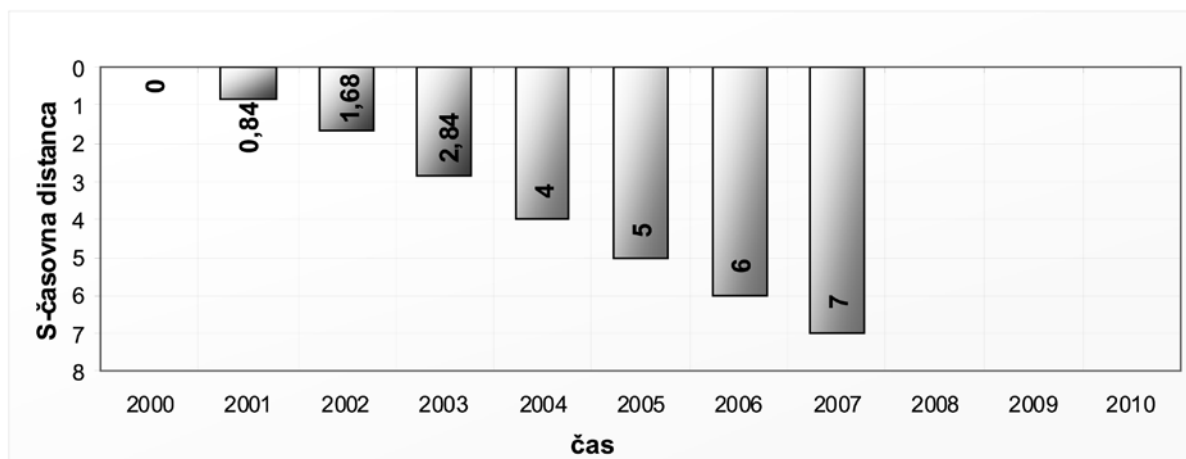
Poleg cilja vlaganj v R&R je drugi temeljni cilj Lizbonske strategije do leta 2010 doseči 70% stopnjo zaposlenosti v EU. V okviru tega cilja strategija zasleduje še dva podcilja in sicer 60% stopnja zaposlenosti žensk v EU do 2010 ter 50% stopnja zaposlenosti starejših oseb (osebe med 55-im in 64-im letom starosti) do 2010. V primerjavi s ciljem deleža BDP namenjenega raziskavam in razvoju je situacija pri sledenju cilja 70% stopnje zaposlenosti boljša. V letu 2008 je zaostanek znašal

Slika 1: Časovna distanca EU-27 pri sledenju cilja 3% BDP EU za R&R do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).
Vir: Eurostat; lastni izračuni.

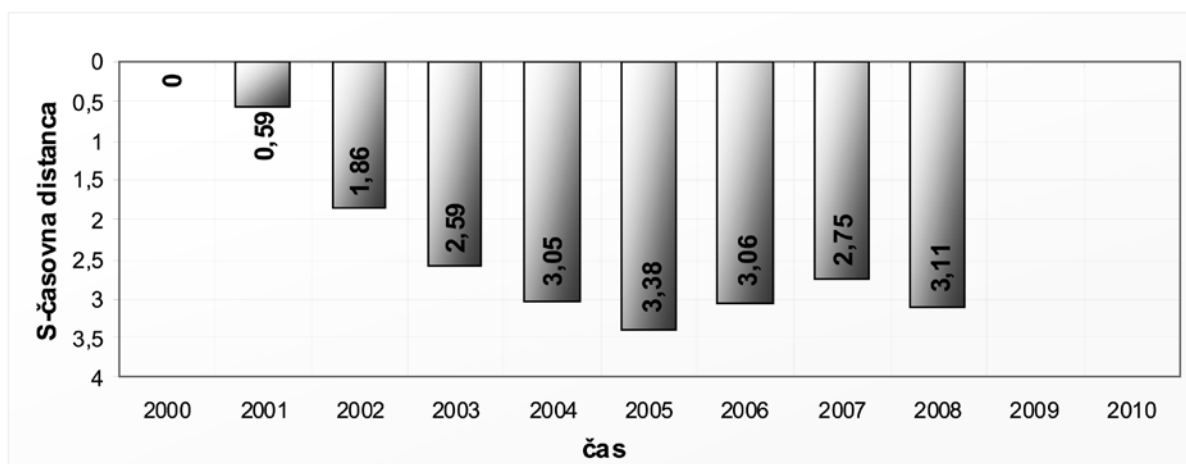
² Aplikacija SICENTER, dosegljivo na http://www.gaptimer.eu/s-t-d_monitoring_tool.html.

Slika 2: Časovna distanca EU-27 pri sledenju cilja 2,6% BDP EU za R&R do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).

Vir: Eurostat; lastni izračuni.

Slika 3: Časovna distanca EU-27 pri sledenju cilja 70% stopnje zaposlenosti do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).

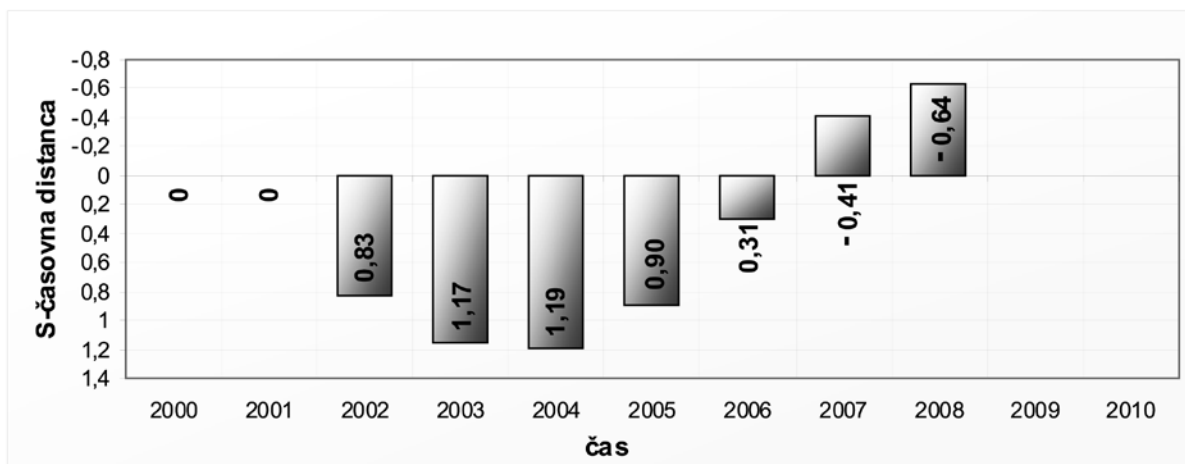
Vir: Eurostat; lastni izračuni.

nekaj več kot 3 leta, kar je bilo majhno poslabšanje glede na predhodno leto (slika 3).

Še z večjim optimizmom lahko spremljamo dogajanje pri sledenju drugih dveh ciljev na področju zaposlenosti. V letu 2008 je bila ciljna vrednost stopnje zaposlenosti žensk v Evropski uniji dosežena, saj prednost v tem letu znaša 0,64 let (slika 4). Nekoliko slabše je s ciljem 50% stopnje zaposlenosti starejših oseb, kjer je zaostanek v letu 2008 znašal 1,03 let (slika 5).

3.2.3 Lizbonski cilj: 3% povprečna letna rast BDP EU do leta 2010

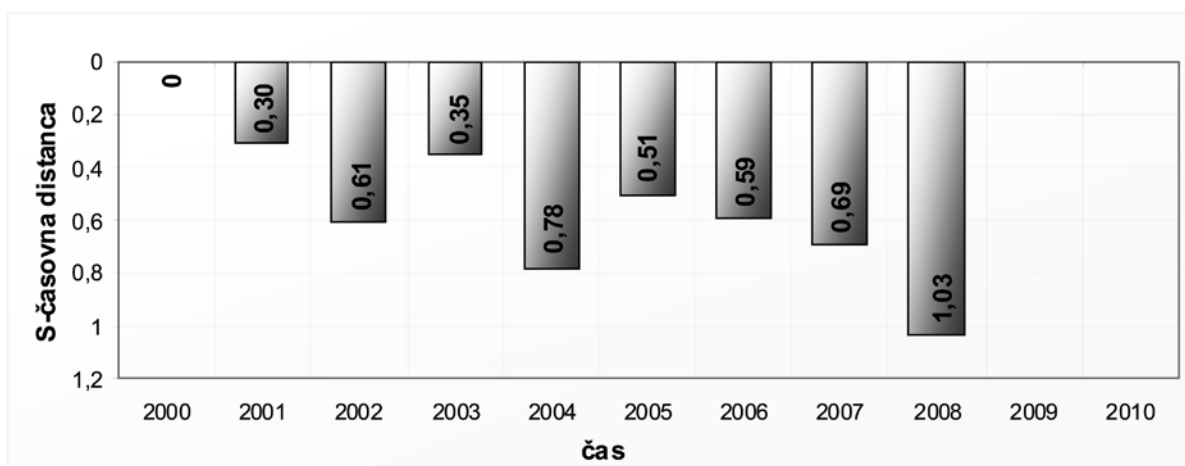
Poleg dveh glavnih ciljev je v strategiji omenjen tudi cilj povprečne letne stopnje rasti BDP za 3%. Glede na to, da je ta cilj določen zelo ohlapno in ni neke fiksno določene numerične vrednosti za leto 2010 je merjenje časovne distance v tem primeru nekoliko oteženo. Linija do cilja je določena tako, da je bilo leto 2000 vzeto kot bazno leto z vrednostjo 1, povprečna

Slika 4: Časovna distanca EU-27 pri sledenju cilja 60% stopnje zaposlenosti žensk do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).

Vir: Eurostat; lastni izračuni.

Slika 5: Časovna distanca EU-27 pri sledenju cilja 50% stopnje zaposlenosti starejših oseb do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).

Vir: Eurostat; lastni izračuni.

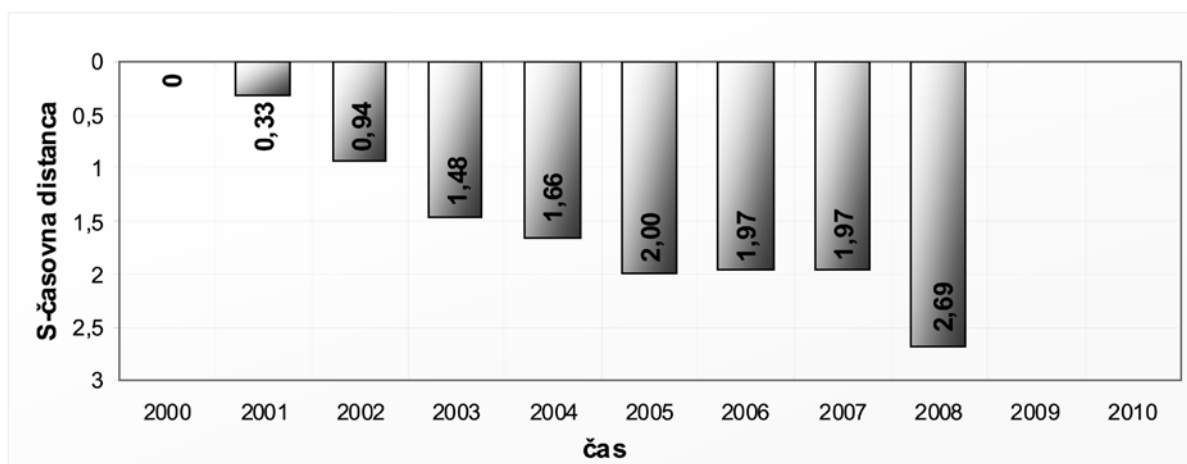
letna 3% rast BDP pa v 10-ih letih da končno ciljno vrednost 1,34. Ugotovimo lahko, da EU-27 že od samega začetka implementacije Lizbonske strategije zaostaja za ciljnimi vrednostmi, slika 6 pa kaže, da se je po ustalitvi zaostanka na dveh letih v obdobju 2005-2007, v letu 2008 časovna distanca povečala na 2,69 let.

Če torej povzamemo cilje v pregledno tabelo (tabela 1) lahko ugotovimo, da je med temeljnima ciljema (stopnja zaposlenosti ter delež R&R v BDP) stanje občutno boljše pri sledenju cilja stopnje 70% zaposlenosti. Zaostanek za ciljno vrednostjo je bil na tem področju v primerjavi s ciljem 3% BDP za R&R leta 2007 na nivoju EU-27 manjši za dobra 4 leta. Zanimivo je, da se zaostanki pri deležu R&R v BDP praktično ne razlikujejo glede na število zajetih članic EU

(EU-15, EU-27), so pa razlike bolj občutne pri stopnji zaposlenosti, kar je posledica velike razpršenosti v rezultatih med sedemindvajseterico. Razlike obstajajo tudi pri sledenju cilja 3% povprečne letne stopnje rasti BDP, kjer so zaostanki večji na nivoju petnajsterice kot sedemindvajseterice, kar je razumljivo, saj manj razvite novo pridružene članice rastejo v povprečju hitreje od starih članic.

3.2.4 Lizbonski cilj za Slovenijo: % BDP za R&R do leta 2010

Kot praktično vse države Unije tudi Slovenija zaostaja pri vlaganjih v raziskave in razvoj. Pravzaprav že od vsega začetka

Slika 6: Časovna distanca EU-27 pri sledenju cilja 3% povprečne letne rasti BDP

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).

Vir: Eurostat; lastni izračuni.

Tabela 1: Sledenje implementacije ciljev Lizbonske strategije v časovni dimenziji

Cilji	S-časovna distanca v letih									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stopnja zaposlenosti										
EU-27	0	0,59	1,86	2,59	3,05	3,38	3,06	2,75	3,11	
EU-15	0	0,05	0,73	1,58	1,95	2,02	1,94	1,42	1,97	
Delež R&R v BDP										
EU-27	0	0,89	1,78	2,89	4	5	6	7	np	
EU-15	0	0,89	1,77	2,89	4	5	6	7	np	
Stopnja povprečne letne rasti BDP										
EU-27	0	0,33	0,94	1,48	1,66	2,00	1,97	1,97	2,69	
EU-15	0	0,37	1,00	1,58	1,81	2,28	2,36	2,30	3,06	

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja); np- ni podatka.

Vir: Eurostat, lastni izračuni.

obstaja zaostanek za ciljno vrednostjo, ki se je v obdobju 2004-2006 ustalil na približno štirih letih, v letu 2007 pa časovna distanca znaša 6,64 let. V primerjavi s povprečjem EU je zaostanek sicer nekoliko manjši, a je zaskrbljujoče njegovo znatno povečanje v zadnjem obravnavanem letu. Slovenija, v nasprotju z nekaterimi drugimi državami, v svoj nacionalni reformni program ni zapisala popravljenega, bolj realnega, cilja, ki naj bi bil do leta 2010 lažje dosegljiv.

3.2.5 Lizbonski cilj za Slovenijo: 70% stopnja zaposlenosti do leta 2010

Na nivoju celotne Unije je povprečen zaostanek dejanske vrednosti stopnje zaposlenosti za ciljno v letu 2008 znašal nekaj več kot 3 leta. V Sloveniji je stanje na področju zaposlenosti mnogo boljše. V letih 2004-2006 je opazen manjši

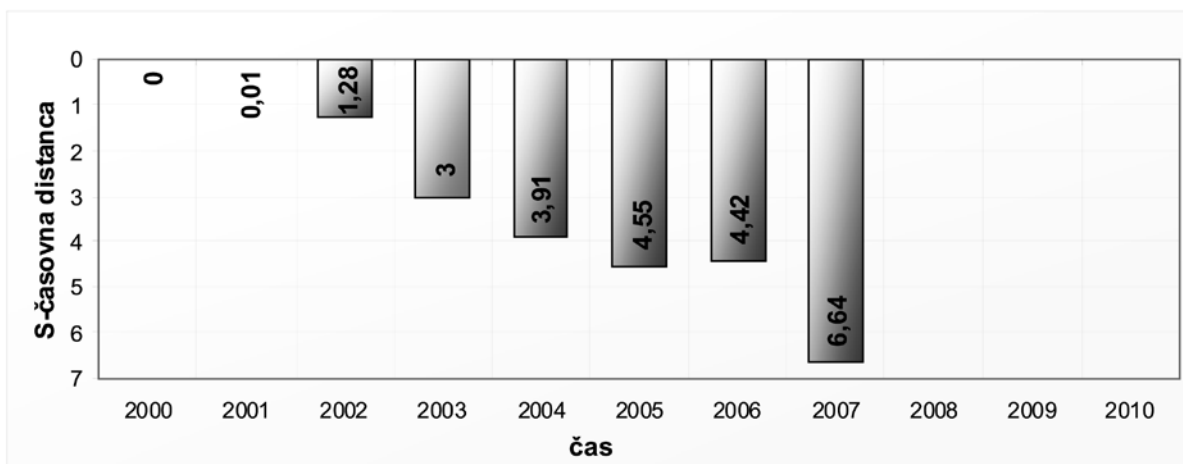
zaostanek, toda ugotovimo lahko, da je na področju zaposlenosti Slovenija bila blizu linije do cilja, ki jo je v zadnjih dveh zajetih letih tudi presešla. Prednost v letu 2008 je znašala 0,14 let, kar je mnogo bolje kot na nivoju sedemindvajsetice. V kolikor ne bi prišlo do velikih negativnih pretresov v svetovnem gospodarstvu bi bila Slovenija torej na dobri poti, da v letu 2010 doseže lizbonski cilj.

Slika 83: Časovna distanca Slovenije pri sledenju cilja 70% stopnje zaposlenosti do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).

Vir: Eurostat; lastni izračuni.

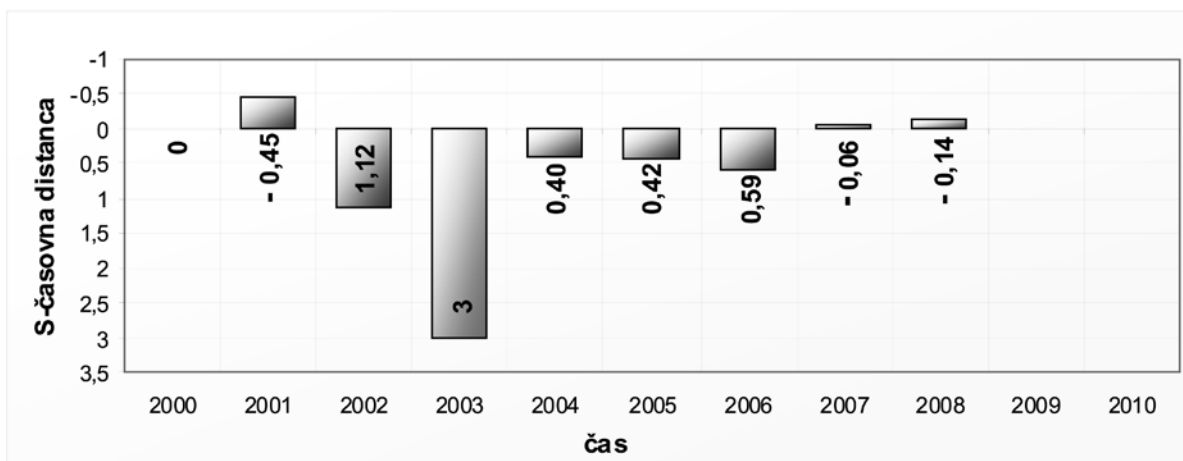
Eden izmed podciljev Lizbonske strategije glede zaposlenosti je tudi doseganje 60% stopnje zaposlenosti žensk do leta

Slika 7: Časovna distanca Slovenije pri sledenju cilja 3% BDP za R&R do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).

Vir: Eurostat; lastni izračuni.

Slika 8: Časovna distanca Slovenije pri sledenju cilja 70% stopnje zaposlenosti do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).

Vir: Eurostat; lastni izračuni.

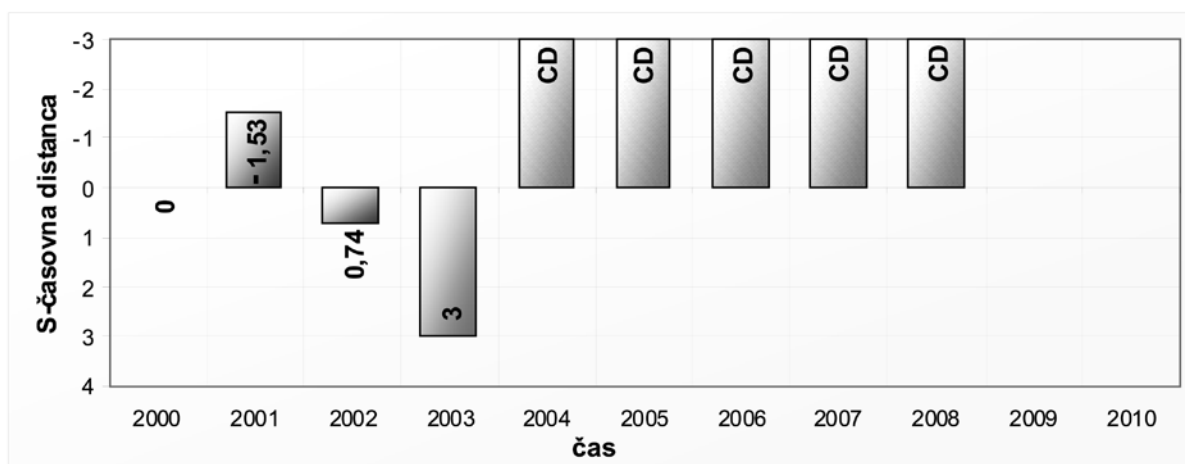
2010. Na tem področju je bila Slovenija blizu ciljne vrednosti že pred implementacijo strategije, zato je bil cilj za Slovenijo v nasprotju s ciljem deleža R&R v BDP, morda zastavljen celo premalo ambiciozno. Kljub večjemu zaostanku v letu 2003, ki je predvsem posledica uporabe nove metodologije zajemanja statističnih podatkov, je Slovenija že leto kasneje, kot je videti iz slike 9, presegla ciljno vrednost trend pa se je nadaljeval tudi v naslednjih letih.

Drugi podcilj je doseganje 50% stopnje zaposlenosti starejših oseb med 55-im in 64-im letom starosti do leta 2010. Tu podatki ne kažejo tako dobrega stanja kot pri drugih dveh ciljnih zaposlenosti. Stopnja zaposlenosti starejših oseb se je sicer v obdobju 2004-2007 povečevala, toda tudi zaostanek se je v primerjavi s ciljno vrednostjo večal, kar kaže na to, da rast enostavno ni bila dovolj hitra. Iz slike 10 je razvidno, da ima zaostanek v zadnjih štirih obravnavanih letih negativen trend.

Časovna distanca je v letu 2008 znaša 3,35 let, kar pomeni, da bi stopnjo doseženo v tem letu, Slovenija morala doseči že 3,35 leta pred tem. Negativen trend pri zaposlovanju starejših oseb torej je zaskrbljujoč in v kolikor ne bo prišlo do pozitivnega zasuka v zadnjih letih, lizbonski cilj do leta 2010 ne bo dosežen. Med vsemi tremi cilji s področja zaposlenosti je prav stanje pri tem daleč najslabše, zato bo potrebno več pozornosti nameniti strategijam vseživljenjskega učenja in aktivnega staranja.

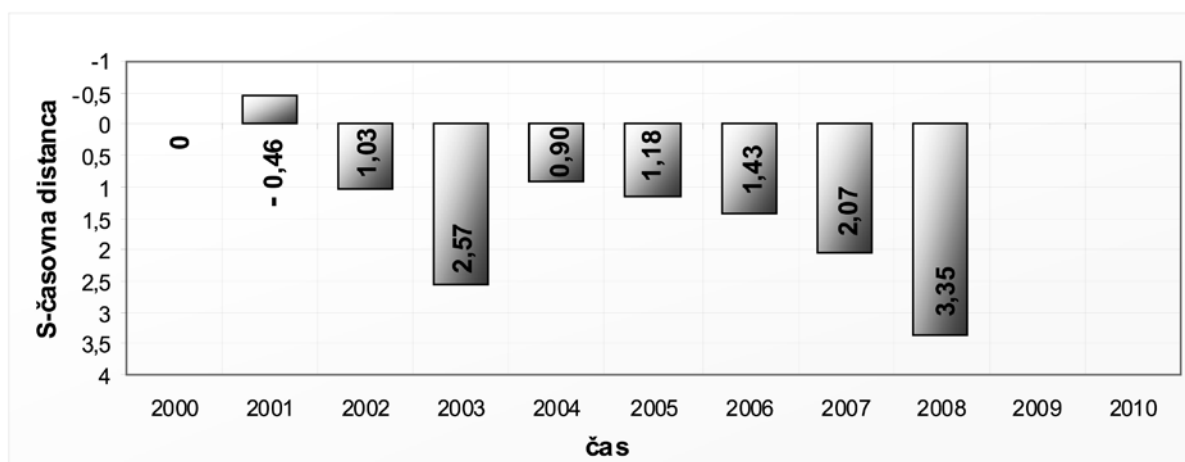
3.2.6 Lizbonski cilj za Slovenijo: 3% povprečna letna rast BDP do leta 2010

Kot novo pridružena mlada članica Slovenija na področju gospodarske rasti v primerjavi s povprečjem EU dosega dobre rezultate. Že od vsega začetka dejanske vrednosti prehitvejajo

Slika 9: Časovna distanca Slovenije pri sledenju cilja 60% stopnje zaposlenosti žensk do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja); CD – cilj dosežen.
Vir: Eurostat; lastni izračuni.

Slika 10: Časovna distanca Slovenije pri sledenju cilja 50% stopnje zaposlenosti starejših oseb do leta 2010

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).
Vir: Eurostat; lastni izračuni.

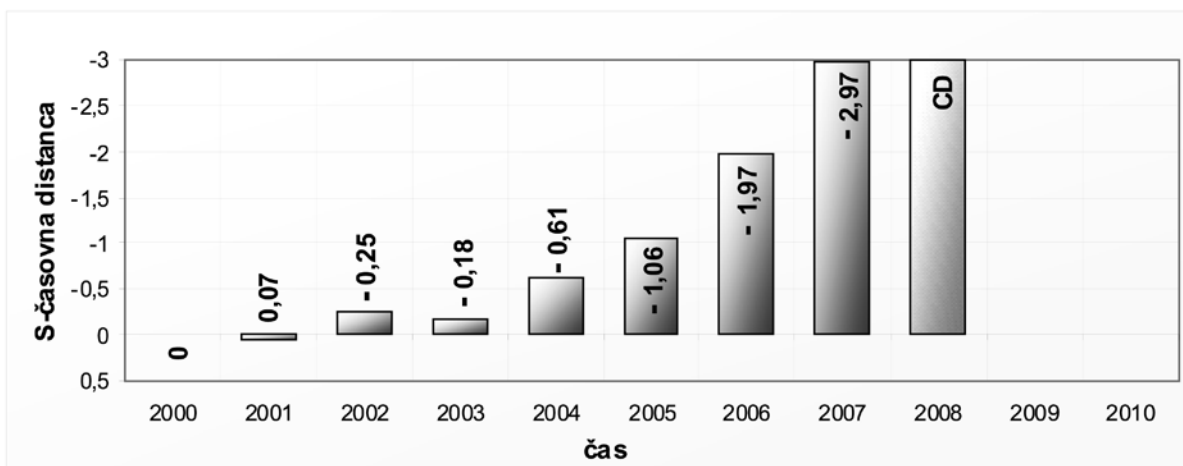
ciljne, kar se odraža tudi v rezultatih časovne distance (slika 11). Slovenija je imela leta 2007 skoraj triletno (2,97) časovno prednost, v zadnjem obravnavanem letu pa je bil lizbonski cilj že dosežen.

3.2.6.1 Gospodarski razvojni cilj Slovenije

Glede na to, da je Slovenija v SRS zapisala gospodarski razvojni cilj, da do leta 2013 doseže oziroma preseže povprečno raven ekonomske razvitosti EU (merjeno z BDP na prebivalca v pariteti kupne moči) je zanimivo preveriti časovno distanco tudi za ta cilj. Raven ekonomske razvitosti Slovenije je

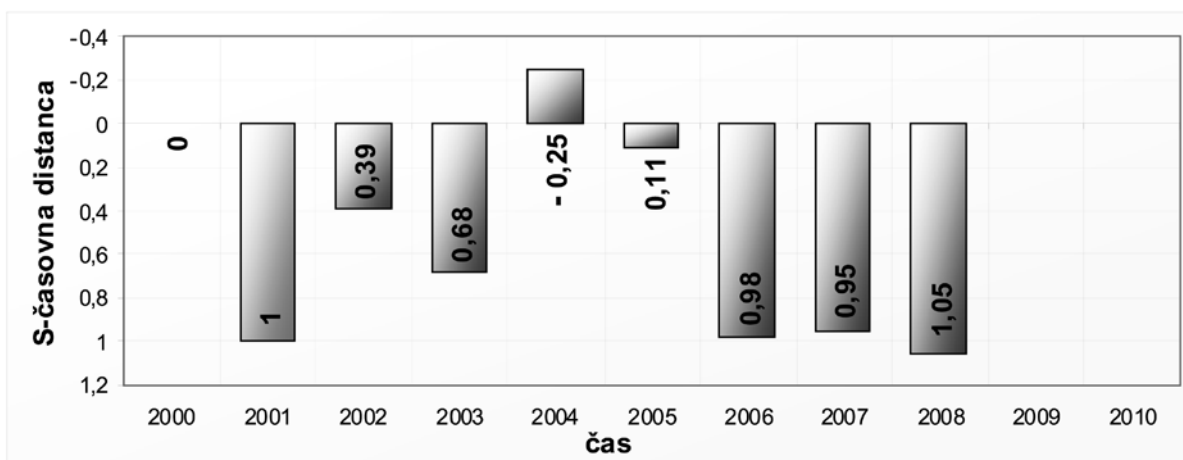
izražena kot odstotek povprečnega BDP p.c. Evropske unije in naj bi skladno s ciljem dosegla 100% v letu 2013. V analizi pa za končno ciljno vrednost vzamemo vrednost na liniji do cilja v letu 2010, saj tudi tu preučujemo obdobje 2000-2010. Ciljna vrednost za leto 2010 tako znaša 95,34.

Ugotovimo lahko, da z izjemo leta 2004 Slovenija zaostaja za linijo do cilja. Zaskrbljujoče je predvsem poslabšanje v zadnjih treh zajetih letih, leta 2008 tako zaostanek znaša več kot leto dni (slika 12). Se je pa pri obravnavi tega kazalnika kot merila uspešnosti Slovenije potrebno zavedati, da približevanje povprečni ravni ekonomske razvitosti EU ni nujno zgolj posledica hitre rasti BDP p.c. Slovenije, saj, na primer, vključevanje novih manj razvitih držav, kot sta Romunija in

Slika 11: Časovna distanca Slovenije pri sledenju cilja 3% povprečne letne rasti BDP

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja); CD – cilj dosežen.
Vir: Eurostat; lastni izračuni.

Slika 12: Časovna distanca Slovenije pri sledenju gospodarskega razvojnega cilja Slovenije

Legenda: (-) časovna prednost (pred linijo do cilja), (+) časovni zaostanek (za linijo do cilja).
Vir: Eurostat; lastni izračuni.

Bolgarija, znižuje povprečno razvitost EU, kar lajša približevanje Slovenije zastavljenemu cilju.

Rezultati časovne distance pri sledenju gospodarskega razvojnega cilja Slovenije torej niso najbolj spodbudni, v času svetovne ekonomske krize ter počasnejše, celo negativne, gospodarske rasti pa bo zelo pomembno, kako se bo Slovenija spopadla z recesijo, saj bo potrebno sprebrniti negativen trend, da bi bil zastavljeni cilj lahko dosežen.

3.2.7 Analiza rezultatov

Če povzamemo rezultate analize za obravnavane cilje za Slovenijo v tabelo (tabela 2) skupaj z rezultati na nivoju Evropske unije dobimo jasnejšo predstavo o tem, kako Sloveniji kaže

v primerjavi z drugimi članicami Unije. Poleg EU-27 so v tabeli predstavljeni tudi rezultati na nivoju EU-15, ki zajema starejše, večinoma razvitejše, članice, s čimer daje boljše primerjavo za ambiciozno mlado državo kot je Slovenija.

Zanimivo je, da so rezultati časovne distance za cilj delež BDP za R&R praktično enaki tako na nivoju EU-27 kot EU-15. Pričakovali bi manjši zaostanek petnajsterice, toda predvsem sredozemske države Španija, Grčija, Italija in tudi Portugalska znižujejo povprečje, medtem ko izstopata Švedska ter Finska, ki se približujeta 4% BDP namenjenim za raziskave in razvoj. Slovenija za ciljem 3% BDP za R&R zaostaja nekoliko manj kot je povprečje EU-27 in EU-15. V letu 2007 je bil razkorak med Unijo in Slovenijo slabe pol leta. Pri tem je seveda potrebno upoštevati, da vključitev novih

Tabela 2: Časovne distance Slovenije, EU-27 in EU-15 pri sledenju ciljev Lizbonske strategije

Cilji	S-časovna distanca v letih								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Cilj 1: 3% BDP EU za R&R do 2010									
EU-27	0	0,89	1,78	2,89	4	5	6	7	np
EU-15	0	0,89	1,77	2,89	4	5	6	7	np
SLO	0	0,01	1,28	3	3,91	4,55	4,42	6,64	np
Cilj 2: : 2,6% BDP EU za R&R do 2010									
EU-27	0	0,84	1,68	2,84	4	5	6	7	np
EU-15	0	0,83	1,66	2,83	4	5	6	7	np
SLO	0	0,01	1,28	3	3,91	4,55	4,42	6,64	np
Cilj 3: 70% stopnja zaposlenosti v EU do 2010									
EU-27	0	0,59	1,86	2,59	3,05	3,38	3,06	2,75	3,11
EU-15	0	0,05	0,73	1,58	1,95	2,02	1,94	1,42	1,97
SLO	0	0,45	1,12	3	0,40	0,42	0,59	-0,06	-0,14
Cilj 4: 60% stopnja zaposlenosti žensk v EU do 2010									
EU-27	0	0,00	0,83	1,17	1,19	0,90	0,31	-0,41	-0,64
EU-15	0	-0,59	-0,64	-0,33	-0,70	-1,22	-1,72	-2,51	CD
SLO	0	-1,53	0,74	3	CD	CD	CD	CD	CD
Cilj 5: 50% stopnja zaposlenosti starejših oseb v EU do 2010									
EU-27	0	0,30	0,61	0,35	0,78	0,51	0,59	0,69	1,03
EU-15	0	0,07	-0,20	-0,51	-0,19	-0,51	-0,47	-0,40	-0,09
SLO	0	-0,46	1,03	2,57	0,90	1,18	1,43	2,07	3,35
Cilj 6: 3% povprečna letna rast BDP EU									
EU-27	0	0,33	0,94	1,48	1,66	2,00	1,97	1,97	2,69
EU-15	0	0,37	1,00	1,58	1,81	2,28	2,36	2,30	3,06
SLO	0	0,07	-0,25	-0,18	-0,61	-1,06	-1,97	-2,97	CD

Legenda: CD- cilj dosežen; np- ni podatka.

Vir: Eurostat, lastni izračuni.

manj razvitih držav (nazadnje Bolgarije ter Romunije) znižuje povprečno vrednost na nivoju Unije ter še dodatno povečuje razkorak. Toda to seveda ni alibi za velike zaostanke, z izjemo Švedske in Finske, ki sta edini že dosegli zastavljeni cilj, vse ostale članice zaostajajo za linijo do cilja in nič ne kaže, da bi se to spremenilo. Evidentno je, da so vlaganja v raziskave in razvoj praktično vseh članic nezadostna ter da je napredek prepočasen. Po drugi strani nam nezmožnost članic slediti zastavljenemu cilju kaže, da je bil sam cilj postavljen preveč ambiciozno. Ob sprejetju Lizbonske strategije ni bilo realno ocenjeno stanje Unije na področju raziskav in razvoja ter predvsem pripravljenost držav za izboljšanje stanja na tem področju. Razkorak med realno ter ciljno vrednostjo tako narašča iz leta v leto, zato je kopica držav v svoje nacionalne reformne programe zapisala bolj realne nacionalne cilje, za katerimi pa članice kljub vsemu zaostajajo. Pri Sloveniji

opazimo, da so časovne distance pri ciljnih 1 in 2 enake, kar je posledica tega, da ni prišlo do korekture osnovnega cilja.

Primerjalno gledano Sloveniji torej kaže nekoliko bolje od povprečja EU, toda zaostanki za ciljno vrednostjo so kljub temu izjemno veliki. Jasno je, da cilj 3% BDP za R&R do leta 2010 ne bo dosežen, zaskrbljujoče pa je predvsem, da se je delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost v BDP, ki se je sicer od leta 2004 naprej povečeval in v letu 2006 dosegel najvišjo vrednost 1,56% BDP, v letu 2007 znatno zmanjšal na 1,45% BDP. To se je izredno negativno odrazilo tudi na časovni distanci, ki se je v zadnjem obravnavanem letu povečala iz 4,42 na 6,64 let. Na nivoju Evropske unije se izdatki za R&R kot delež BDP v državah EU v povprečju niso povečevali, kar se odraža tudi v rastočemu zaostanku. Tako na ravni EU kot tudi Slovenije torej napredek ni dovolj hiter, zato bo potrebno v naslednjih letih na tem področju še veliko postoriti. Pomembno je predvsem, da Slo-

venija razvije raziskovalno in inovacijsko strategijo ter okrepi njeno učinkovitost uresničevanje, katerega del je tudi evalvacija sprejetih ukrepov in njihovih rezultatov. Prav metoda časovne distance pa je zaradi svoje nazornosti ter preprostosti pomemben člen te evalvacije, saj zelo jasno prikazuje stanje posameznih držav na različnih področjih, tudi na področju deleža vlaganj v R&R.

Na področju ciljev stopenj zaposlenosti so rezultati bolj ugodni. Če pogledamo časovne distance cilja 70% stopnje zaposlenosti v EU do leta 2010 (cilj 3) lahko ugotovimo, da Sloveniji pri tem kazalcu kaže mnogo bolje od povprečja Unije. Razkorak se je sicer do leta 2003, ko je dosegel negativni vrh, povečeval, zatem pa je znašal manj kot leto dni. V letu 2007 je zaostanek prvič prerasel v prednost, zadnji podatki pa kažejo, da se je pozitiven trend nadaljeval tudi v letu 2008, saj je realna stopnja zaposlenosti presežala ciljno, s čimer je bila Slovenija na dobri poti, da bi v letu 2010 dosegla oziroma presežala zastavljeni cilj 70% stopnje zaposlenosti, v kolikor v svetovni ekonomiji ne bi prišlo do velikih negativnih pretresov. Razlike v časovnih distancah so pri cilju zaposlenosti glede na velikost Unije (EU-15, EU-27) v nasprotju s ciljem deleža BDP za R&R občutne, predvsem so zaostanki visoki na nivoju EU-27, nekoliko manj na nivoju EU-15. To lahko pripišemo dejstvu, da je razpršenost v rezultatih med sedemindvajseterico zelo velika. 8 članic je do leta 2008 že doseglo zastavljeni cilj, nadaljnje 3 so pred linijo do cilja, toda kar 16 jih zanjo zaostaja, med njimi je 9 takih, ki zaostajajo za vsaj 4 leta ali več.

Najbolje Sloveniji kaže na področju stopnje zaposlenosti žensk, saj je bila 60% ciljna vrednost dosežena že v letu 2004 in se je v naslednjih štirih letih še dvignila. Tudi v EU-15 je bila ciljna vrednost dosežena, in sicer leta 2008, na nivoju sedemindvajseterice pa je leta 2007 zaostanek prvič prerasel v prednost, ki se je v zadnjem zajetem letu še nekoliko povečala. Iz tega sklepamo, da bi do leta 2010 cilj lahko bil dosežen, v kolikor se bi pozitiven trend nadaljeval. Kar 15 držav je do leta 2008 že doseglo zastavljeni cilj, medtem ko 5 držav zaostaja za vsaj 5 let ali več. V primerjavi z EU pa Sloveniji slabše kaže pri cilju stopnje zaposlenosti starejših oseb, saj zaostaja tako za povprečjem EU-15 kot tudi EU-27. Stopnja zaposlenosti starejših oseb v Sloveniji se je do leta 2008 sicer večala, toda ne dovolj hitro, zato je časovna distanca v tem obdobju naraščala. Vidimo torej, da nam metoda časovne distance daje drugačen pogled na učinkovitost sledenja ciljem, saj bi glede na pozitivno rast stopnje zaposlenosti starejših oseb lahko sklepali na približevanje cilju, pa nam časovna distanca pokaže, da se dejansko povečuje zaostanek. Glede na negativen trend in naraščanje razkoraka v zadnjih obravnavanih letih Sloveniji ne kaže dobro za doseg cilja leta 2010, ob trenutnem stanju svetovnega gospodarstva pa je pričakovati še občutnejše povečanje zaostanka, na kar že kažejo zadnji podatki iz leta 2008, ko se je distanca še občutneje povečala, kar je posledica zmanjšanja stopnje zaposlenosti starejših oseb.

Za cilj 3% povprečne letne stopnje rast BDP EU lahko ugotovimo, da so rezultati časovne distance veliko bolj ugodni na nivoju Slovenije kot na nivoju EU-27 in predvsem EU-15. Zaostanek za ciljno vrednostjo je v letu 2008 na nivoju EU-27 znašal skoraj 3 leta, medtem ko je bila v Sloveniji ciljna vrednost v istem letu dosežena, kar se sklada s pričakovanji, saj je

bila povprečna stopnja gospodarske rasti v obdobju 2000-2008 v Sloveniji višja od 3% na nivoju EU-27 pa nižja. Slovenija je tako v omenjenem obdobju rasla s povprečno 4,3% stopnjo, medtem ko je stopnja gospodarske rasti na nivoju EU-27 v istem obdobju znašala 2,2% ter na nivoju EU-15 2,1%. Glede na to, da je cilj kohezijske politike in Lizbonske strategije tudi zmanjšanje razvojnih razlik med državami in regijami ter s tem doseganje konvergence je rezultat na nivoju Slovenije pričakovan, saj morajo manj razvite države rasti hitreje od razvitejših, da se jim približajo oziroma jih tudi ujamejo.

Rezultati računanja časovnih distanc torej v grobem potrjujejo pričakovanja ter ocene, ki si jih ustvarimo na podlagi statistični indeksov. Pomembna razlika med indeksi in časovnimi distancami pa je v primerjavi velikosti razkoraka, saj nam v določenih primerih časovne distance dajo drugačno sliko, ker so zmožnosti približevanja na različnih področjih različne. Tudi percepcija razlik izražena v časovni distanci napram percepciji razlik izraženih v indeksih je drugačna, saj je izračun razkorakov podan v časovnih enotah (letih) bolj jasen, razumljiv in lažje prestavljiv vsem javnostim.

4 Sklep

Lizbonska strategija je bila implementirana predvsem kot protiutež vedno večjemu zaostanku za ameriškim gospodarstvom ter prežehi nevarnosti rastočega azijskega gospodarstva. Kljub reformi v letu 2005 pa ni prinesla zelenih rezultatov, pravzaprav je za njimi zaostala. Kolikšni dejanski so ti zaostanki za cilji zapisanimi v Lizbonski strategiji pa smo poizkušali ugotoviti z uporabo aplikacije Centra za socialne indikatorje, ki omogoča računanje časovnih distanc in odstopanj od ciljev. Glavna prednost uporabe metode časovne distance je v tem, da je jasno razumljiva ter, da rezultati statističnih analiz, ne pa nujno tudi zaključki, ostajajo nespremenjeni, saj časovna distanca dodaja novo dimenzijo in ne nadomešča drugih pogledov. Z reformo strategije sta temeljna cilja agende za rast in delovna mesta postala doseganje 3% BDP EU za R&R do leta 2010 ter 70% stopnja zaposlenosti v EU do istega leta. S pomočjo aplikacije smo zato izračunavali časovne distance in odstopanja od teh dveh glavnih ciljev, njihovih podciljev ter cilja povprečne letne stopnje rasti BDP na nivoju EU ter Slovenije.

Ugotovili smo, da so vlaganja v raziskave in razvoj praktično vseh članic nezadostna ter da je napredek prepočasen. Časovna distanca na nivoju sedemindvajseterice je v letu 2007 znašala 7 let, nekoliko bolje je bilo v Sloveniji, kjer je bil zaostanek slabe pol leta manjši. Sklepamo lahko, da ob sprejetju Lizbonske strategije stanje Unije na področju raziskav in razvoja ter predvsem pripravljenost držav za izboljšanje stanja na tem področju nista bila realno ocenjena. Nezmožnost članic slediti zastavljenemu cilju pa kaže tudi, da je bil sam cilj postavljen preveč ambiciozno. Prav zaradi tega je kopica držav v svoje nacionalne reformne programe zapisala bolj realne nacionalne cilje, za katerimi pa članice kljub vsemu zaostajajo. Na področju ciljev stopenj zaposlenosti so rezultati bolj ugodni, predvsem pri zasledovanju ciljev stopnje zaposlenosti žensk ter stopnje zaposlenosti starejših oseb v EU, medtem ko je časovna distanca cilja 70% stopnje zaposlenosti do leta 2010 na nivoju Unije v letu 2008 znašala dobra 3 leta,

je bila v Sloveniji v tem letu zabeležena majhna prednost, ki je znašala 0,14 let. Zelo ugodni so rezultati za Slovenijo tudi pri sledenju implementacije cilja 3% povprečne letne rasti BDP, kjer je časovna prednost v letu 2007 znašala skoraj tri leta, v zadnjem obravnavanem letu pa je bil lizbonski cilj že dosežen. Mnogo slabše je na nivoju EU, kjer je zaostanek za ciljnimi vrednostmi predvsem posledica počasnejše rasti starih članic. Pri sledenju gospodarskega razvojnega cilja Slovenije izračun časovne distance v letu 2008 pokaže več kot enoletni zaostanek, toda ob pozitivnem zasuku v prihajajočih letih bi Slovenija do leta 2013 lahko dosegla oziroma preseгла povprečno raven ekonomske razvitosti Evropske unije.

Dobljeni rezultati nam torej pokažejo, da Unija kot tudi Slovenija večinoma zaostajata za lizbonskimi cilji. Sklepamo lahko, da cilji strategije na nivoju Unije do leta 2010 ne bodo doseženi, saj je zaostanek prevelik. Podobno velja tudi za Slovenijo, ki je sicer v boljšem položaju od povprečja EU, predvsem na področju stopnje rasti ter zaposlenosti, a bo globalna recesija, zaradi upočasnjene gospodarske rasti in povečanja brezposelnosti doseglo ciljev zelo otežila oziroma onemogočila. EU mora zato ustrezno prilagoditi obstoječe politike in instrumente, poleg tega pa graditi na novih politikah, da bi se lahko bolje odzvala na zaskrbljenost ljudi, ki čutijo negativne posledice gospodarskih in socialnih sprememb. V tem okviru je treba dati še večjo prednost socialni razsežnosti, politikam prožne varnosti, energiji in podnebnim spremembam ter izobraževanju in strokovni usposobljenosti kot elementom za posodobitev evropskih trgov, spodbujanje inovacij in zagotavljanje novih možnosti za državljanje v družbi znanja. Tudi v času svetovne krize je ključno, da se izvajanje strategije še poglobi, saj lahko le na ta način omilimo učinke recesije, ki bo zagotovo povečala časovne distance. EU je že bila soočena z različnimi krizami in iz njih je ponavadi stopila še bolj močna in združena. Tudi obstoječa kriza je priložnost, da Unija pokaže svojo enotnost in iz nje izstopi s še bolj dodelano in učinkovito strategijo za prihodnost.

Literatura in viri

- Evropski svet v Bruslju – sklepi predsedstv* (2005). Bruselj: Svet Evropske unije.
- Eurostat*, dosegljivo na <http://www.ec.europa.eu/eurostat/> (25.7.2009).
- Lizbonska strategija*, dosegljivo na [http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/pogosta_vprasanja/vprasanje/news/bfcd61165c/?tx_evropa_pafaq_pi1\[q\]=653](http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/pogosta_vprasanja/vprasanje/news/bfcd61165c/?tx_evropa_pafaq_pi1[q]=653) (20.8.2009).
- Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji* (2005). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- Sicherl, P. (2003). *Fleksibilnost dela - primerjalna analiza*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Sicherl, P. (2008), Delays in delivering Lisbon targets analysed by the novel time distance monitoring method, *IB Revija*, XLII (3-4), 74-90.

Aleksander Aristovnik je doktor ekonomskih znanosti, zaposlen na Fakulteti za upravo Univerze v Ljubljani kot docent za področje ekonomike javnega sektorja. Prav tako je docent za področje mednarodne ekonomije na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani. Je avtor oz. soavtor številnih domačih in tujih člankov ter delov monografij. V svojem raziskovalnem delu se ukvarja predvsem s področjem mednarodne ekonomije, ekonomike javnega sektorja, javnih financ in procesov evropskega integriranja. Dr. Aristovnik je (so)avtor več kot 200 bibliografskih enot in med njimi je okoli 30 člankov v revijah, ki jih indeksirajo SSCI, IBSS in Econlit baze. Njegova dela so citirana v vrsti mednarodno indeksiranih revij in v publikacijah mednarodnih finančnih institucij (npr. IMF, ECB, Deutsche Bundesbank itn.).

Andrej Pungartnik je magister ekonomskih znanosti. Končal je magistrski študij na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je pred tem zaključil tudi dodiplomski študij na področju trženja. V času njegovega študija je pridobil obsežno znanje na področju regionalnega razvoja, teritorialnega sodelovanja in razvoja evropske kohezijske politike. Trenutno dela na področju oglaševanja.